

УДК 159.9

*Сергієнко Н.П., к. психол. н., доцент кафедри загальної психології
УЦЗУ*

*Перепьолкін А. курсант соціально-психологічного факультету
УЦЗУ*

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ РІВНЯ ТРИВОЖНОСТІ І РІВНЯ ДОМАГАНЬ

У статті представлено результати дослідження гендерних особливостей рівня тривожності та рівня домагань. Показано, що рівень та зміст тривожності суттєво розрізняється у юнаків та дівчат. Стосовно рівня домагань виявлено, що юнаки направляють зусилля на предметну діяльність, а дівчата – на пізнавальну.

Ключові слова: тривожність, рівень домагань, мотивація, гендер.

Актуальність проблеми. На сьогодні збільшилася кількість тривожних людей, що відрізняються підвищеним неспокоєм, невпевненістю, емоційною нестійкістю. Для сучасного положення людей в нашому суспільстві характерна соціальна депривація, тобто позбавлення, обмеження, недостатність тих або інших умов, необхідних для виживання і розвитку кожної людини. Психологічне самовідчуття людей характеризується браком любові, теплих надійних відносин в сім'ї, емоційної прихильності. Виявляються ознаки неблагополуччя, напруженості в контактах, страхи, тривога. Останніми роками в порівнянні з попереднім періодом кількість людей зі стійкою тривожністю і постійними інтенсивними страхами істотно збільшилася в нашій країні. Про зростання тривожності і страхів у дітей і дорослих свідчать спеціальні експериментальні дослідження.

Тривожність – стан доцільного підготовчого підвищення сенсорної уваги і моторної напруги в ситуації можливої небезпеки, що забезпечує відповідну реакцію на страх. Тривожність – переживання емоційного дискомфорту, пов'язане з очікуванням неблагополуччя, з передчуттям загрожуючої небезпеки. Розрізняють

тривожність як емоційний стан і як стійку властивість, межу особистості або темпераменту.

У найбільш загальному вигляді проблема тривожності може бути сформульована як проблема вивчення психологічних механізмів адаптації і закономірностей впливу психічних станів на навчання, виховання і розвиток особи.

З одного боку, психічні стани тривожності виступають як найважливіший суб'єктивний чинник, що визначає успішність і продуктивність діяльності людини у сфері праці, спілкування і пізнання, істотно впливають на ефективність і якість різних видів трудової діяльності. З іншого боку, як визнають самі учені, “ця проблема в сучасній психології недостатньо розроблена”.

У вітчизняній науці відсутня єдина думка про визначення, структуру і функцію, механізми і детермінанти, класифікацію і методи дослідження психічних станів тривожності. Причина подібного положення закладена в самій природі такого явища, як психічний стан, що займає ніби проміжне положення між психічними процесами - з одного боку, і психічними властивостями особи - з іншого. Це виявляється у відносності меж, що відокремлюють психічний стан від психічних процесів, рис вдачі і властивостей особи.

Вперше виділив і акцентував стан неспокою, тривоги З.Фрейд.

Деякі зарубіжні дослідники (Х. Хеккаузен, З. Хелус) у своїх роботах підкреслюють зв'язок тривожності з певною сферою діяльності і спілкування, з типом ситуації, наприклад, виділяючи при цьому екзаменаційну тривожність.

Роботи, присвячені порівняльному прояву тривожності в різні періоди дитинства, одиничні (А.І. Захаров, В.Р. Кисловська, Б.І. Кочубей, Є.С. Новікова). Дослідженням тривожності займалися Ф.Б. Березін, Ю.Л. Ханін, Л.М. Аболін.

Питання вивчення дитячої і підліткової тривожності займають значне місце в сучасній психології. Серед найбільш злободенних питань - виявлення причин виникнення і способів корекції тривожної поведінки. Не останнє місце займає вивчення гендерних відмінностей у прояві тривожності.

Метою дослідження стало вивчення гендерних особливостей рівня тривожності і рівня домагань особи.

В дослідженні взяли участь юнаки та дівчата третього курсу Університету цивільного захисту України. Вік досліджуваних – 19-20 років. Кількість досліджуваних - 20 юнаків, 20 дівчат.

Методи дослідження: Рівень тривожності визначаємо за допомогою методики Спілбергера, а для дослідження рівня домагання використовувалася методика Гербачевського.

Були отримані наступні результати дослідження. Проблема тривожності є однією з найбільш актуальних проблем в сучасній психології. Серед негативних переживань людини тривожність займає особливе місце, часто вона призводить до зниження працездатності, продуктивності діяльності, до труднощів у спілкуванні.

Важливе місце в сучасній психології займає вивчення гендерних аспектів тривожної поведінки. Відмічено, що інтенсивність переживання тривоги, рівень тривожності у юнаків і дівчат різні.

Після проведення та обробки методики діагностика рівня тривожності Спілбергера нами були отримані дані, які відображено в таблиці 1.

Таблиця 1.
Загальні показники тривожності юнаків та дівчат ($X \pm \sigma$)

Показники тривожності	Юнаки	Дівчата	Т	Р
	$X \pm \sigma$	$X \pm \sigma$		
Ситуативна тривожність	7.6 ± 1.4	27.2 ± 5.2	2.8	0,01
Особистісна тривожність	45.6 ± 7.8	49.3 ± 6.3	0.7	-

Результати, отримані за допомогою методики діагностики рівня тривожності Спілбергера, дозволяють зробити деякі висновки.

У курсантів показники ситуативної тривожності вищі, ніж показники у групі дівчат (27.6 ± 1.4 та 27.2 ± 5.2) $P=0.01$. Це можна

пояснити тим, що на курсантів поширюється Статут, режим дня, довге перебування з одними і тими ж людьми. Студентів можна охарактеризувати як більш «вільних» та незалежних, ніж курсанти.

У студентів вищі середні показники особистісної тривожності (49.3 ± 6.3 та 45.6 ± 7.8). Це говорить про те, що вони схильні до емоційно негативних реакцій на різні життєві ситуації, які несуть в собі загрозу.

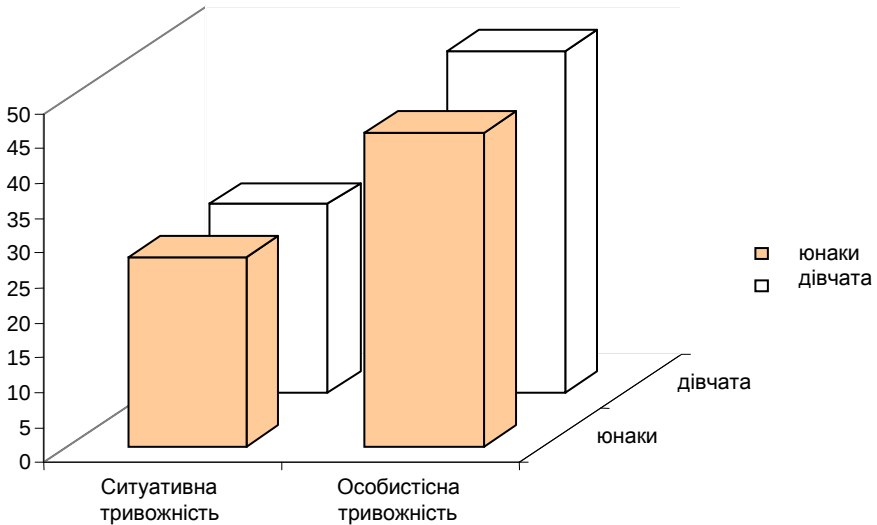

Рис. 1 - Загальні показники тривожності юнаків та дівчат

Одержані результати свідчать про те, що інтенсивність переживання тривоги, рівень тривожності у юнаків і дівчат різні.

Це пов'язано з тим, з якими ситуаціями вони пов'язують свою тривогу, як її пояснюють, чого побоюються. Дівчата частіше пов'язують свою тривогу з іншими людьми. До людей, з якими дівчата можуть пов'язувати свою тривогу, відносяться не тільки друзі, рідні, викладачі. Дівчата бояться так званих "небезпечних людей" – п'яниць, хуліганів і т.д. Юнаки (курсанти)

боятися фізичних травм, нещасних випадків, а також покарань, які можна чекати від начальства.

Для дослідження рівня домагання використовувалася методика Гербачевського. До психологічних характеристик людини, пов'язаних з бажанням досягнення мети, відноситься рівень домагань. Рівень домагань визначається ступенем складності вибраної мети і відображає прагнення людини до досягнення мети того ступеня складності, на яку вона усвідомлено або неусвідомлено вважає себе здатною.

Інакше кажучи, рівень домагань характеризує ступінь складності тих цілей, до яких прагне людина і досягнення яких для неї є привабливим і можливим.

Після проведення методики оцінки рівня домагань (Гербачевського) в групі юнаків більш виражені внутрішній мотив (13.1 у юнаків та 12.7 у дівчат), мотив уникнення (10.5 та 10.1), мотив змагання (13.4 та 12.7), мотив зміни діяльності (14 та 13), оцінка виконання складних завдань (6.5 та 4.1), рівень мобілізації зусиль (14.3 та 14), закономірність результатів (15.4 та 15.2), ініціативність (13.8 та 13.2). Достовірні відмінності виявлено в компоненті мотиваційної структури – закономірність результатів (**15.4 ± 3.6 у юнаків та 15.2 ± 1.7 у дівчат**) **$P=0.05$** . Отримані результати дозволяють нам зробити висновок, що юнаки більш захоплені своєю діяльністю, бояться показати низький рівень результатів, свої результати вони завжди порівнюють з результатами інших суб'єктів, виконують більш складні завдання, для цього мобілізують свої зусилля для виконання цих завдань, вони завжди розуміють, що результат виконаного завдання залежить не тільки від ситуації, а і від їх можливостей.

У групі дівчат більш виражені пізнавальний мотив (16.1 у дівчат, та 15.1 у юнаків), мотив самоповаги (16.1 та 15.6), значущість результатів (9.9 та 9.6), вольові зусилля (13.1 та 11.4), оцінка рівня досягнутих результатів (11 та 10.2), оцінка свого потенціалу (15.4 та 14.5), очікуваний рівень результатів (9.7 та 9.6). Достовірних відмінностей не виявлено за жодним компонентом

мотиваційної структури. Отримані результати дозволяють нам зробити висновок, що дівчата проявляють інтерес до результатів своєї діяльності, при цьому ставлять перед собою більш важкі цілі в однотипній діяльності, вони надають великого значення результатам, проявляють немалі вольові зусилля, дуже ретельно співвідносять свої можливості з виконанням завдань, звертають велику увагу на очікуваний рівень результатів.

Висновки. Під рівнем домагань людини розуміють потреби, мотиви або тенденції, які проявляються у мірі складності, до яких прагне людина і досягнення яких для неї є привабливим і можливим. Істотний вплив на рівень домагань справляє динаміка успіхів і невдач на життєвому шляху, переживання успіху/неуспіху в конкретній діяльності.

Рівень домагань залежить від оцінювання людиною своїх сил і здібностей. Якщо досягнення людини значно нижче за те, що вона вважає для себе посильним, то вона не переживає це як успіх. Якщо ж невдало виконане завдання, яке людина вважає вищим за свої сили, то це переживається людиною як неуспіх. Вплив успіху або неуспіху на вибір ступеня складності завдання більшою мірою залежить від самооцінювання своїх досягнень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бендас Т.В. Гендерная психология: Уч. пос. / Т.В. Бендас. – СПб.: Питер, 2005. - 432 с.
2. Ильин Е.П. Дифференциальная психофизиология мужчины и женщины. Питер, 2003.
3. Крылов А.А., Маничев С.А, Практикум по общей, экспериментальной и прикладной психологии. Учеб. пособие, 2-е изд., доп. и перераб. – СПб.: Питер, 2003.
4. Теплов Б.М. Психология и психофизиология индивидуальных различий.: Избр. психол. тр. /под ред. Ярошевского М.Г. – М.: Ин-т практ. психологии; Воронеж; НПО «МОДЭК», 1998. - 544 с.